

Zbiór Orzeczeń

Sprawa C-176/19 P

**Komisja Europejska
przeciwko
Servier SAS i in.**

Wyrok Trybunału (pierwsza izba) z dnia 27 czerwca 2024 r.

Odwołanie – Konkurencja – Produkty lecznicze – Rynek peryndoprylu –
Artykuł 101 TFUE – Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Podział rynku –
Potencjalna konkurencja – Ograniczenie konkurencji ze względu na cel – Strategia mająca na
celu opóźnienie wejścia na rynek generycznych odmian peryndoprylu – Ugoda w sporach
patentowych – Umowa licencyjna dotycząca korzystania z patentu – Umowa przeniesienia
i umowa licencyjna dotyczące technologii – Artykuł 102 TFUE – Rynek właściwy – Nadużycie
pozycji dominującej

1. *Odwołanie – Zarzuty – Błędna ocena okoliczności faktycznych i dowodów –
Niedopuszczalność – Kontrola przez Trybunał oceny okoliczności faktycznych i dowodów –
Wykluczenie, z wyjątkiem przypadku ich przeinaczenia – Kontrola przez Trybunał
kwalifikacji prawnej nadanej okolicznościom faktycznym sporu – Dopuszczalność
(art. 256 ust. 1 TFUE; statut Trybunału Sprawiedliwości, art. 58 akapit pierwszy)*

(zob. pkt 69–75)

2. *Odwołanie – Zarzuty – Zwyczajne powtórzenie zarzutów i argumentów podniesionych przed
Sądem – Niedopuszczalność – Zakwestionowanie wykładni lub zastosowania prawa Unii
dokonanych przez Sąd – Dopuszczalność
[art. 256 TFUE; statut Trybunału Sprawiedliwości, art. 58 akapit pierwszy; regulamin
postępowania przed Trybunałem, art. 168 § 1 lit. d), art. 169 § 2]*

(zob. pkt 77–79)

3. *Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Naruszenie konkurencji – Kryteria oceny –
Kwalifikacja przedsiębiorstwa jako potencjalnego konkurenta – Rzeczywiste i konkretne
możliwości wejścia na rynek – Kryteria – Niezachwiana determinacja i zdolność własna
przedsiębiorstwa do wejścia na rynek właściwy – Brak niemożliwej do pokonania
przeszkody – Ocena – Istnienie patentów chroniących oryginalny produkt leczniczy lub jeden
z jego procesów wytworzenia – Kwalifikacja wytwórcy generycznych produktów leczniczych
jako potencjalnego konkurenta wytwórcy oryginalnego produktu leczniczego uprawnionego
z patentów
(art. 101 TFUE)*

(zob. pkt 91, 92, 100–103, 130–135, 427–440)

4. *Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Naruszenie konkurencji – Uгода w sporach patentowych i umowa licencyjna dotycząca korzystania z patentu – Porozumienia zawarte między wytwórcą oryginalnych produktów leczniczych a wytwórcą generycznych produktów leczniczych – Porozumienia zawierające klauzule o niekwestionowaniu ważności patentów i niewprowadzaniu do obrotu produktów przez wytwórcę generycznych produktów leczniczych na określonych rynkach – Kwalifikacja jako ograniczenia ze względu na cel – Kryteria – Stopień szkodliwości porozumień dla konkurencji na danym rynku – Ocena w świetle treści, genezy oraz kontekstu prawnego i gospodarczego danych porozumień – Konieczność zbadania wpływu antykonkurencyjnego zachowania na konkurencję – Brak – Zaangażowane przedsiębiorstwa, które działały bez zamiaru zapobieżenia, ograniczenia lub zakłócenia konkurencji – Okoliczności niedecydujące (art. 101 ust. 1 TFUE)*

(zob. pkt 93–96, 104–108, 174–184, 196–200, 223–226, 236–244)

5. *Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Naruszenie konkurencji – Kryteria oceny – Cel antykonkurencyjny – Porozumienia w sprawie podziału rynków – Naruszenie ze względu na cel – Brak rygorystycznego podziału rynków – Brak znaczenia (art. 101 ust. 1 TFUE)*

(zob. pkt 97, 215–219)

6. *Odwołanie – Zarzuty – Zarzuty wobec uzasadnienia mające wpływ na sentencję zaskarżonego wyroku – Zarzut istotny dla sprawy (art. 256 ust. 1 TFUE; statut Trybunału Sprawiedliwości, art. 58 akapit pierwszy)*

(zob. pkt 111–120)

7. *Odwołanie – Zarzuty – Błędna ocena okoliczności faktycznych i dowodów – Niedopuszczalność – Kontrola przez Trybunał oceny okoliczności faktycznych i dowodów – Wykluczenie, z wyjątkiem przypadku ich przeinaczenia – Zarzut przeinaczenia dowodów – Sąd, który zinterpretował dowody w sposób oczywiście sprzeczny z ich brzmieniem (art. 256 ust. 1 TFUE; statut Trybunału Sprawiedliwości, art. 58 akapit pierwszy)*

(zob. pkt 145–154, 230–232)

8. *Konkurencja – Postępowanie administracyjne – Decyzja Komisji stwierdzająca naruszenie – Środek dowodowy – Posłużenie się łańcuchem poszlak – Wymagana moc dowodowa poszczególnych poszlak – Dopuszczalność całościowej oceny łańcucha poszlak – Komisja dysponująca treścią porozumień antykonkurencyjnych – Brak wpływu (art. 101 ust. 1 TFUE)*

(zob. pkt 271–276)

9. *Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Naruszenie konkurencji – Kryteria oceny – Rozróżnienie ograniczeń ze względu na cel i ograniczeń ze względu na skutek – Ograniczenie ze względu na cel – Wystarczający stopień szkodliwości – Ocena – Brak znaczenia skutków prokonkurencyjnych na rynkach, które nie są objęte zakresem geograficznym naruszenia*
(art. 101 ust. 1 TFUE)

(zob. pkt 288–290, 452, 453, 489)

10. *Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Naruszenie konkurencji – Kryteria oceny – Rozróżnienie ograniczeń ze względu na cel i ograniczeń ze względu na skutek – Ograniczenie ze względu na skutek – Badanie konkurencji w braku spornego porozumienia – Uwzględnienie rzeczywistej i potencjalnej konkurencji – Uгода w sprawie patentów zawarta między innowacyjnym laboratorium farmaceutycznym a przedsiębiorstwem działającym w sektorze generycznych produktów leczniczych – Obowiązek ustalenia przez Komisję możliwej sytuacji konkurencyjnej na rynkach danego produktu w braku zawarcia ugody – Opracowanie realistycznego i wiarygodnego scenariusza alternatywnego – Konieczność identycznego czasowego punktu odniesienia dla zaobserwowanej sytuacji i dla scenariusza alternatywnego – Scenariusz alternatywny niemogący się opierać na zdarzeniach, które nastąpiły po dniu zawarcia ugody – Scenariusz alternatywny, który powinien określać realistyczne możliwości zachowania przedsiębiorstwa działającego w sektorze generycznych produktów leczniczych*
(art. 101 ust. 1 TFUE)

(zob. pkt 338–356, 482–486)

11. *Pozycja dominująca – Rynek właściwy – Oznaczenie – Kryteria – Produkty lecznicze – Zamienność – Kryteria oceny – Elastyczność popytu na produkt farmaceutyczny w stosunku do zmian cen innych produktów o tych samych wskazaniach terapeutycznych*
(art. 102 TFUE)

(zob. pkt 381–390)

12. *Odwołanie – Odwołanie uznane za zasadne – Wydanie orzeczenia co do istoty przez sąd odwoławczy – Przesłanka – Stan postępowania pozwalający na wydanie orzeczenia w sprawie – Brak – Przekazanie sprawy Sądowi do ponownego rozpoznania – Obowiązek przekazania sprawy do ponownego rozpoznania izbie o innym składzie orzekającym – Brak*
(art. 256 ust. 1 TFUE; statut Trybunału Sprawiedliwości, art. 58 akapit pierwszy; regulamin postępowania przed Sądem, art. 216 ust. 1)

(zob. pkt 417)

13. *Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki – Naruszenie konkurencji – Uгода w sporach patentowych i umowa licencyjna dotycząca korzystania z patentu – Porozumienia zawarte między wytwórcą oryginalnych produktów leczniczych a wytwórcą generycznych produktów leczniczych – Porozumienia zawierające klauzule o niekwestionowaniu ważności patentów*

i niewprowadzaniu do obrotu produktów przez wytwórcę generycznych produktów leczniczych na określonych rynkach – Świadczenie wzajemne polegające na udzieleniu licencji zezwalającej wytwórcy generycznych produktów leczniczych na sprzedaż danego produktu na rynkach głównych – Zakwalifikowanie porozumień w sprawie podziału rynków ograniczających konkurencję ze względu na cel – Kryteria – Zachęcający skutek udzielenia licencji wytwórcy generycznych produktów leczniczych na rezygnację ze sprzedaży jego produktu na rynkach zastrzeżonych dla wytwórcy oryginalnego produktu leczniczego (art. 101 ust. 1 TFUE)

(zob. pkt 447–473)

Streszczenie

Trybunał uwzględnił odwołania wniesione przez Komisję Europejską od dwóch wyroków Sądu¹ stwierdzających częściową nieważność decyzji, w której Komisja stwierdziła istnienie porozumień, decyzji i uzgodnionych praktyk oraz nadużycie pozycji dominującej na rynku produktu farmaceutycznego peryndopryl i nałożyła grzywny na zaangażowanych w to wytwórców produktów leczniczych². Tym samym Trybunał doprecyzował linię demarkacyjną między z jednej strony uzasadnionymi działaniami wytwórców produktów leczniczych polegającymi na polubownym rozstrzygnięciu prawdziwych sporów w przedmiocie patentów w sektorze farmaceutycznym a z drugiej strony porozumieniami, które w sposób niezgodny z prawem dokonują podziału rynku produktu farmaceutycznego pod pozorem ugody w sporach patentowych.

Grupa farmaceutyczna Servier, której spółka dominująca, Servier SAS, ma siedzibę we Francji (zwane dalej, pojedynczo lub łącznie, „Servier”), opracowała peryndopryl, produkt leczniczy należący do klasy inhibitorów enzymu konwertującego angiotensynę, zalecany w leczeniu chorób układu krążenia, głównie w zwalczaniu nadciśnienia i niewydolności serca. Patent dotyczący cząsteczki peryndoprylu zgłoszony w Europejskim Urzędzie Patentowym (EUP) w 1981 r. wygasł w latach 2000.

Aktywny składnik farmaceutyczny peryndoprylu występuje w postaci soli, erbuminy. W 1988 r. Servier zgłosiła w EUP szereg patentów dotyczących procesów produkcji wspomnianego składnika aktywnego, które wygasły w dniu 16 września 2008 r.

W 2001 r. Servier zgłosiła do EUP nowy patent na peryndopryl i jego proces wytwarzania; został on wydany w 2004 r. (zwany dalej „patentem 947”). Servier uzyskała ponadto patenty krajowe odpowiadające patentowi 947 w kilku państwach członkowskich, zanim przystąpiły one do Konwencji o udzielaniu patentów europejskich.

Od 2003 r. istniało wiele sporów między Servier a wytwórcami generycznych produktów leczniczych przygotowującymi się do wprowadzenia do obrotu generycznej odmiany peryndoprylu. W tym kontekście dziesięciu wytwórców generycznych produktów leczniczych wniosło sprzeciw wobec patentu 947 do EUP, którego techniczna izba odwoławcza unieważniła zakwestionowany patent w maju 2009 r. Wielu wytwórców generycznych produktów leczniczych zakwestionowało również ważność patentu 947 przed niektórymi sądami krajowymi. Ze swej

¹ Wyroki: z dnia 12 grudnia 2018 r., Servier i in./Komisja (T-691/14, EU:T:2018:922); Krka/Komisja (T-684/14, EU:T:2018:918) (zwane dalej łącznie „zaskarżonymi wyrokami”).

² Decyzja Komisji C(2014) 4955 final z dnia 9 lipca 2014 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 101 i 102 [TFUE] [sprawa AT.39612] Peryndopryl (Servier)] (zwana dalej „sporną decyzją”).

strony Servier wytoczyła powództwa o stwierdzenie naruszenia oraz wniosła o wydanie zakazów tymczasowych przeciwko odnośnym wytwórcom generycznych produktów leczniczych, wśród których znajduje się słoweńska spółka KRKA, tovarna zdravil, d.d. (zwana dalej „Krka”).

W celu zakończenia wspomnianych sporów Servier zawarła w latach 2005–2007 ugody z wieloma wytwórcami generycznych produktów leczniczych. Servier zawarła zatem z Krka ugodę dotyczącą patentu 947 i równoważnych patentów krajowych, umowę licencyjną oraz umowę przeniesienia i umowę licencyjną (zwane dalej „porozumieniami Krka”). Porozumienia te obejmowały wszystkie państwa, które były członkami Unii Europejskiej w chwili zaistnienia okoliczności faktycznych sprawy, a także państwa niebędące członkami Unii stanowiące główne rynki Krka.

Zdaniem Komisji Servier i Krka zawarły te porozumienia w niezgodnym z prawem celu polegającym na podziale terytorium państw objętych ich zakresem na dwie strefy wpływów, obejmujące w przypadku każdej z nich ich rynki główne, na których mogły one prowadzić działalność, mając pewność, jeśli chodzi o Servier, że nie będzie ona podlegać presji konkurencyjnej ze strony Krka wykraczającej poza granice wynikające z tych porozumień, a jeśli chodzi o Krka – że nie będzie ona narażona na ryzyko, iż Servier pozwie ją za naruszenie patentu.

Decyzją z dnia 9 lipca 2014 r.³ Komisja stwierdziła, że porozumienia zawarte przez Servier z Krka i innymi wytwórcami generycznych produktów leczniczych stanowiły ograniczenia konkurencji zakazane w art. 101 TFUE. Ponadto instytucja ta uznała, że Servier naruszyła art. 102 TFUE, opracowując i wprowadzając w życie strategię wykluczenia obejmującą rynek peryndoprylu i technologii dotyczącej składnika aktywnego tego produktu leczniczego we Francji, w Niderlandach, Polsce i Zjednoczonym Królestwie.

Komisja nałożyła zatem na Servier grzywny w łącznej wysokości 289 727 200 EUR z tytułu naruszeń art. 101 TFUE, w tym 37 661 800 EUR za jej udział w porozumieniach Krka, a także grzywnę w wysokości 41 270 000 EUR z tytułu naruszenia art. 102 TFUE. Krka została natomiast obciążona grzywną w wysokości 10 mln EUR za naruszenie art. 101 TFUE.

Sąd, do którego Servier i Krka wniosły skargi, stwierdził, że Komisja naruszyła prawo, kwalifikując porozumienia Krka jako naruszenie art. 101 ust. 1 TFUE bez wykazania istnienia ograniczenia konkurencji ze względu na cel lub ze względu na skutek. Jeśli chodzi o zarzucane Servier naruszenie art. 102 TFUE, Sąd uznał, że przyjęta przez Komisję definicja rynku peryndoprylu była obciążona błędami w ocenie mogącymi spowodować wadliwość jej ustaleń dotyczących pozycji dominującej Servier na rynku właściwym.

W konsekwencji w dwóch wyrokach ogłoszonych w dniu 12 grudnia 2018 r.⁴ Sąd stwierdził nieważność spornej decyzji w zakresie, w jakim stwierdzono w niej naruszenie art. 101 TFUE w związku z porozumieniami Krka, a także naruszenie art. 102 TFUE, oraz uchylił grzywny nałożone odpowiednio na Servier i Krka za te naruszenia.

Komisja wniosła do Trybunału dwa odwołania od tych wyroków Sądu.

Ocena Trybunału

W przedmiocie naruszenia art. 101 TFUE

³ Zobacz przypis 2.

⁴ Zobacz przypis 1.

A. Istnienie potencjalnej konkurencji między Servier i Krka

Trybunał zbadał w pierwszej kolejności zarzuty Komisji dotyczące popełnionych przez Sąd błędów w wykładni i stosowaniu pojęcia potencjalnej konkurencji.

Tytułem wstępu Trybunał zauważył, że w celu zbadania w świetle art. 101 ust. 1 TFUE praktyk o znamionach zmowy mających postać porozumień o współpracy horyzontalnej między przedsiębiorstwami, takich jak porozumienia Krka, należy ustalić w ramach pierwszego etapu, czy praktyki te można uznać za ograniczenie konkurencji przez przedsiębiorstwa znajdujące się w stosunku konkurencji, choćby potencjalnej. Jeśli tak jest, to w ramach drugiego etapu należy zbadać, czy ze względu na swe cechy gospodarcze wspomniane praktyki kwalifikują się jako ograniczenie konkurencji ze względu na cel. Jeżeli nie wykazano antykonkurencyjnego celu tych praktyk, należy zbadać ich skutki.

Dokonawszy tego uściślenia, Trybunał stwierdził, że zarzuty oparte na błędach w wykładni i stosowaniu pojęcia potencjalnej konkurencji są istotne dla sprawy, ponieważ Sąd zbadał szereg motywów spornej decyzji dotyczących kwestii potencjalnej konkurencji między Krka i Servier, a także niektóre zarzuty szczegółowe podniesione w tym względzie przez Servier.

Co do istoty Trybunał stwierdził, że Sąd – orzekając, iż w chwili zawarcia ugody i umowy licencyjnej Krka istniały spójne poszlaki mogące sugerować Servier i Krka, że patent 947 był ważny – wywiódł z tych poszlak, że konkurencja między tymi przedsiębiorstwami na rynkach krajowych wewnątrz Unii była odtąd wykluczona i że w związku z tym nie istniała już między nimi potencjalna konkurencja.

Tymczasem, aby dojść do takiego wniosku co do braku potencjalnej konkurencji, Sąd powinien był sprawdzić, czy Komisja zaniechała wykazania istnienia w dniu zawarcia porozumień Krka rzeczywistych i konkretnych możliwości wejścia przez Krka na rynek właściwy i konkurowania z Servier, biorąc pod uwagę wystarczające działania przygotowawcze i brak przeszkód w tym wejściu, które miałyby charakter niemożliwy do pokonania.

Niemniej jednak, zamiast dokonać niezbędnych weryfikacji w tym względzie, Sąd ograniczył się do stwierdzenia, że Servier i Krka były przekonane, iż patent 947 był ważny oraz że zachowanie Krka polegające na utrzymaniu presji konkurencyjnej wobec Servier można wytłumaczyć jej chęcią wzmocnienia swojej pozycji w ewentualnych negocjacjach w celu zawarcia ugody wraz z umową licencyjną. Czyniąc to, Sąd pomylił się co do znaczenia z punktu widzenia prawa sytuacji patentowej stwierdzonej na rynkach właściwych, jak również co do zamiarów stron. Ponadto Sąd nie uzasadnił swojego dorozumianego stwierdzenia, zgodnie z którym Servier i Krka nie były już potencjalnymi konkurentami, pomimo elementów spornej decyzji mających na celu wykazanie tezy przeciwnej.

Ponadto Trybunał podkreślił, że przy badaniu kontekstu, w jakim zawarto ugody i umowę licencyjną Krka, Sąd przeinaczył nie tylko jasne i precyzyjne brzmienie orzeczenia sądu brytyjskiego dotyczącego powództwa wzajemnego o unieważnienie patentu 947 wniesionego przez Krka, ale także znaczenie i zakres spornej decyzji w odniesieniu do skutków decyzji Wydziału Sprzeciwów EUP, który utrzymał w mocy ten patent.

Trybunał uwzględnił zatem zarzuty Komisji dotyczące popełnionych przez Sąd błędów w wykładni i stosowaniu pojęcia potencjalnej konkurencji.

B. Kwalifikacja porozumień Krka jako ograniczeń konkurencji ze względu na cel

W drugiej kolejności Trybunał stwierdził, że Sąd naruszył prawo, stwierdzając brak ograniczenia konkurencji ze względu na cel.

W wyrokach, od których zostały wniesione odwołania, Sąd uznał, że w przypadku prawdziwego sporu dotyczącego patentu ugodę w sprawie tego sporu zawierającą klauzule ograniczające konkurencję, powiązaną z umową licencyjną dotyczącą tego patentu, można uznać za ograniczenie konkurencji ze względu na cel tylko wtedy, gdy Komisja może wykazać, iż ta umowa licencyjna nie stanowi transakcji zawartej na normalnych warunkach rynkowych i kryje tym samym odwróconą płatność.

Jednakże zdaniem Trybunału rozumowanie to pomija sam charakter rozpatrywanych porozumień, które polegają nie na zwykłej ugodzie w sporze patentowym w zamian za odwróconą płatność, lecz na porozumieniu w sprawie podziału rynków na dwie strefy, z których jedna nie jest ponadto objęta zakresem naruszenia art. 101 TFUE.

To naruszenie prawa skłoniło Sąd do zweryfikowania kwalifikacji praktyki noszącej znamiona naruszenia przypisywanej Servier i Krka jako ograniczenia konkurencji ze względu na cel poprzez analizę formy i cech prawnych porozumień mających na celu wdrożenie tej praktyki, podczas gdy do Sądu należało dokonanie oceny stopnia szkodliwości gospodarczej tych porozumień poprzez przeprowadzenie szczegółowej analizy ich cech charakterystycznych, a także ich celów oraz kontekstu gospodarczego i prawnego, w jaki się one wpisują.

Ponadto, uznając, że z uwagi na okoliczność, iż w ugodzie i umowie licencyjnej Krka nie zastrzeżono części rynku dla Krka, nie można było stwierdzić istnienia podziału rynku, Sąd popełnił również błąd w wykładni art. 101 ust. 1 lit. c) TFUE, ponieważ ustanowiony w tym postanowieniu zakaz porozumień polegających na podziale rynków nie ogranicza się do porozumień ustanawiających „rygorystyczny” podział między rynkami.

Co więcej, Sąd dopuścił się innego naruszenia prawa, dokonując – w ramach swojego rozumowania dotyczącego braku ograniczenia konkurencji ze względu na cel – rozważań dotyczących jakoby hipotetycznego charakteru potencjalnych skutków omawianych porozumień, podczas gdy nie ma potrzeby poszukiwania ani tym bardziej wykazywania skutków dla konkurencji wywieranych przez praktyki zakwalifikowane jako ograniczenia konkurencji ze względu na cel, również w ramach ewentualnego badania kwestii, czy dane zachowanie wykazuje stopień szkodliwości wymagany do dokonania takiej kwalifikacji.

Podobnie, zarzucając Komisji, że nie wykazała zasadniczo, iż Servier lub Krka miały zamiar ograniczyć konkurencję między nimi, podczas gdy takie wykazanie nie było wymagane do stwierdzenia istnienia ograniczenia konkurencji ze względu na cel, Sąd po raz kolejny naruszył prawo.

Co więcej, Sąd naruszył zasadę swobodnego doboru środków dowodowych, orzekając, że jeśli chodzi o uwzględnienie fragmentarycznych i rozproszonych elementów w celu wykazania istnienia naruszenia, istnieje prawne rozróżnienie między sytuacjami, w których Komisja dysponuje – tak jak w niniejszym przypadku – treścią porozumień antykonkurencyjnych, a sytuacjami, w których Komisja nią nie dysponuje. Następnie Sąd dopuścił się dodatkowego

naruszenia prawa, orzekając, że wnioski wyciągnięte z częściowych fragmentów wiadomości elektronicznych lub innych dokumentów mających wykazać zamiary stron nie mogą łatwo podważyć wniosku opartego na samej treści omawianych porozumień.

Wreszcie, Trybunał przypomniał, że możliwość wywołania na niektórych rynkach geograficznych skutków prokonkurencyjnych przez licencję na korzystanie z patentu jest całkowicie pozbawiona znaczenia dla oceny, czy należy ją zakwalifikować jako ograniczenie konkurencji ze względu na cel na podstawie art. 101 ust. 1 TFUE. Uwzględniając pozytywne skutki umowy licencyjnej Krka na głównych rynkach Krka, Sąd popełnił zatem błąd w wykładni i stosowaniu art. 101 ust. 1 TFUE, tym bardziej że rynki główne Krka nie są objęte geograficznym zakresem stosowania naruszenia art. 101 TFUE.

W świetle powyższych błędów Trybunał stwierdził, że rozumowanie Sądu dotyczące braku ograniczenia konkurencji ze względu na cel spowodowanego przez porozumienia Krka jest w całości niezgodne z prawem.

C. Kwalifikacja porozumień Krka jako ograniczenia konkurencji ze względu na skutek

W trzeciej kolejności Trybunał skrytykował wniosek Sądu, zgodnie z którym Komisja nie wykazała, że porozumienia Krka skutkowały ograniczeniem potencjalnej konkurencji, ponieważ instytucja ta nie zdołała udowodnić, iż w braku spornych porozumień Krka weszłaby prawdopodobnie na główne rynki Servier.

W tym względzie Trybunał przypomniał, że w celu dokonania oceny istnienia antykonkurencyjnych skutków wywołanych przez porozumienie między przedsiębiorstwami należy porównać sytuację konkurencyjną wynikającą z tego porozumienia z sytuacją, która istniałaby w przypadku jego braku. Metoda ta, zwana „scenariuszem alternatywnym”, oznacza konieczność uwzględnienia konkretnych ram, w które wpisuje się to porozumienie. Tym samym scenariusz alternatywny, ustalany na podstawie założenia, iż wspomniane porozumienie nie istnieje, powinien być realistyczny i wiarygodny.

W świetle tego wyjaśnienia Trybunał orzekł, że Sąd błędnie uwzględnił pod trzema głównymi względami cechy charakterystyczne metody scenariusza alternatywnego do celów stosowania art. 101 TFUE.

Po pierwsze, Sąd orzekł, że ocena antykonkurencyjnych skutków ugody Krka opierała się na hipotetycznym podejściu i niepełnej analizie tych skutków, ponieważ Komisja nie uwzględniła w scenariuszu alternatywnym rzeczywistego przebiegu zdarzeń, które miały miejsce po zawarciu tej ugody. Tymczasem to rozumowanie Sądu pomija fakt, że scenariusz alternatywny, który z definicji jest hipotetyczny w tym znaczeniu, że się nie urzeczywistnił, nie może opierać się na okolicznościach zaistniałych po zawarciu rzeczzonego porozumienia.

Po drugie, Sąd popełnił błąd, orzekając, że orzecznictwo, zgodnie z którym porozumienie między przedsiębiorstwami może zostać uznane za ograniczenie konkurencji ze względu na skutek z powodu jego potencjalnych skutków, przestaje mieć zastosowanie, gdy porozumienie to zostało wprowadzone w życie, ponieważ można zaobserwować rzeczywiste skutki tego porozumienia dla konkurencji. W przypadku bowiem gdy, tak jak w niniejszym przypadku, porozumienie prowadzi nie do zmiany, lecz przeciwnie, do utrzymania liczby lub zachowania konkurencyjnych przedsiębiorstw obecnych już na rynku, zwykłe porównanie sytuacji stwierdzonych na tym rynku przed wprowadzeniem w życie tego porozumienia i po jego wprowadzeniu w życie byłoby

niewystarczające, aby umożliwić stwierdzenie braku skutku antykonkurencyjnego, ponieważ skutkiem antykonkurencyjnym jest pewne zniknięcie – z powodu owego porozumienia – źródła konkurencji, które w chwili zawarcia tego porozumienia pozostaje potencjalne.

Po trzecie, z orzecznictwa wynika, że przy ustalaniu scenariusza alternatywnego w celu zbadania ugody w sporze patentowym między wytwórcą oryginalnych produktów leczniczych a wytwórcą generycznych produktów leczniczych Komisja nie jest zobowiązana do dokonania ostatecznego ustalenia dotyczącego szans powodzenia tego ostatniego w sporze dotyczącym patentu lub prawdopodobieństwa zawarcia mniej restrykcyjnej ugody. Wynika z tego, że Sąd popełnił błąd w wykładni i stosowaniu art. 101 ust. 1 TFUE, orzekając, iż Komisja nie udowodniła, że w braku ugody Krka prawdopodobnie weszłaby na rynki właściwe oraz że kontynuacja postępowań spornych służących zakwestionowaniu ważności patentu 947 umożliwiłaby w sposób prawdopodobny, a nawet wiarygodny, szybsze lub pełniejsze unieważnienie tego patentu.

Trybunał doszedł do wniosku, że stwierdzone w ten sposób naruszenia prawa skutkują niezgodnością z prawem całego rozumowania Sądu odrzucającego zakwalifikowanie porozumień Krka jako ograniczenia konkurencji ze względu na skutek.

W przedmiocie naruszenia art. 102 TFUE

W czwartej kolejności Trybunał oddalił wniosek Sądu, zgodnie z którym definicja właściwego rynku produktowego przyjęta przez Komisję w celu przeprowadzenia przez nią badania istnienia nadużycia pozycji dominującej przez Servier była dotknięta błędami mogącymi spowodować wadliwość tego badania. W tym względzie Sąd zarzucił w szczególności Komisji, że błędnie ograniczyła rynek właściwy jedynie do peryndoprylu, z wyłączeniem innych produktów leczniczych należących do klasy inhibitorów enzymu konwertującego angiotensynę (zwanym dalej „produktami leczniczymi EKA”).

W tym względzie Trybunał przypomniał, że określenie rynku właściwego przed dokonaniem oceny ewentualnej pozycji dominującej w rozumieniu art. 102 TFUE wymaga zdefiniowania w pierwszej kolejności rynku produktowego, a następnie rynku geograficznego.

Ponadto z orzecznictwa wynika, że pojęcie rynku właściwego zakłada wystarczający stopień zamienności produktów lub usług stanowiących jego część. Co się tyczy w szczególności badania substytucyjności ekonomicznej produktów leczniczych, należy ją oceniać w świetle przesunięć w sprzedaży między produktami leczniczymi o tych samych wskazaniach terapeutycznych, które to przesunięcia wynikają ze zmian cen względnych tych produktów leczniczych. Stwierdzenie braku takiej substytucyjności wskazuje na istnienie odrębnego rynku, i to niezależnie od jego przyczyn.

Otóż, jako że Komisja stwierdziła brak zamienności między peryndoprylem a innymi produktami leczniczymi ACE w świetle niekwestionowanego przez Servier stwierdzenia względnej nieelastyczności popytu na peryndopryl w stosunku do znacznego spadku cen innych produktów leczniczych ACE na danych rynkach, Sąd naruszył prawo, krytykując Komisję za to, że ograniczyła rynek właściwy jedynie do peryndoprylu.

Ponieważ Sąd uznał następnie, że wniosek Komisji dotyczący istnienia pozycji dominującej Servier na rynku technologii dotyczącej składnika aktywnego peryndoprylu opierał się na wadliwym określeniu rynku właściwego, Trybunał stwierdził, że ta ocena Sądu opiera się na błędnym założeniu i z tego względu jest również niezgodna z prawem.

Ponieważ zarzuty Komisji dotyczące wyżej wymienionych błędów zostały uwzględnione, Trybunał uchylił częściowo zaskarżone wyroki.

W przedmiocie skarg o stwierdzenie nieważności wniesionych przez Servier i Krka

W piątej kolejności Trybunał uznał, że stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia w przedmiocie zarzutów podniesionych przez Servier i Krka przed Sądem w celu zakwestionowania dokonanej w spornej decyzji kwalifikacji ugody i umowy licencyjnej Krka jako ograniczenia konkurencji ze względu na cel, jak również dokonanej tam kwalifikacji ugody oraz umowy przeniesienia i umowy licencyjnej Krka jako ograniczenia konkurencji ze względu na skutek.

Co się tyczy, po pierwsze, uznania ugody i umowy licencyjnej Krka za ograniczenie konkurencji ze względu na cel, Trybunał zweryfikował najpierw, czy Komisja mogła zgodnie z prawem zakwalifikować te porozumienia jako ograniczenie potencjalnej konkurencji wywieranej na Servier przez Krka. W tym celu zbadał on, czy w chwili zawarcia wspomnianych porozumień istniały rzeczywiste i konkretne możliwości wejścia przez Krka na rynek peryndoprylu i konkurowania przez nią z Servier.

W tym względzie Trybunał podkreślił, że istnienie patentu chroniącego proces wytwarzania składnika aktywnego, który przeszedł do domeny publicznej, nie powinno samo w sobie być postrzegane jako niemożliwa do pokonania przeszkoda w wejściu na rynek generycznych produktów leczniczych zawierających ten składnik aktywny. Wynika stąd, że istnienie takiego patentu nie uniemożliwia zakwalifikowania jako potencjalnego konkurenta wobec wytwórcy danego oryginalnego produktu leczniczego wytwórcy generycznych produktów leczniczych, który rzeczywiście posiada niezachwianą determinację oraz własną zdolność do wejścia na rynek oraz który poprzez podjęte działania wykazuje gotowość do kwestionowania ważności rzeczonoego patentu i poniesienia związanego z wchodzeniem na rynek ryzyka wytoczenia przeciwko niemu powództwa o naruszenie przez uprawnionego z tego patentu.

Co się tyczy niezachwianej determinacji Krka do kontynuowania wysiłków na rzecz sprzedaży jej peryndoprylu pomimo porażek sądowych, jakie poniosła w 2006 r. w sporach patentowych toczących się między nią a Servier, Trybunał zauważył, że z dowodów przytoczonych przez Komisję w spornej decyzji wynika, iż Krka nie zaprzestała wysiłków na rzecz wejścia na główne rynki Servier.

Ponadto okoliczność, że Krka negocjowała z Servier w celu zawarcia ugody i umowy licencyjnej Krka, również nie wystarcza do wykazania, że Krka nie miała już niezachwianej determinacji do konkurowania z Servier.

W świetle powyższego Trybunał doszedł do wniosku, że Krka była potencjalnym konkurentem Servier w chwili zawarcia ugody i umowy licencyjnej Krka.

Następnie Trybunał zweryfikował, czy Komisja błędnie uznała, iż ugoda i umowa licencyjna Krka miały na celu podział rynków peryndoprylu.

W tym względzie podkreślił on, że okoliczność, iż ugody w sporach patentowych, podobnie jak umowy licencyjne związane z takimi ugodami, mogą być zawierane w celu, który może być zgodny z prawem, nie może prowadzić do wyłączenia ich z zakresu stosowania art. 101 TFUE, jeżeli okaże się, że owe porozumienia mają na celu ograniczenie konkurencji. Ponadto w niniejszej sprawie

z treści ugody i umowy licencyjnej Krka oraz z okoliczności towarzyszących ich zawarciu jasno wynika, że są one powiązane pod względem gospodarczym i nie mogą być rozpatrywane oddzielnie.

Otóż łączny skutek umowy licencyjnej Krka, w której Servier zrezygnowała ze sprzeciwiania się sprzedaży przez Krka generycznej odmiany peryndoprylu na głównych rynkach Krka, oraz ugody, która przewiduje obowiązek powstrzymywania się przez Krka od naruszenia wchodzącego w grę patentu na głównych rynkach Servier, jest równoznaczny – z gospodarczego punktu widzenia – z quid pro quo, umożliwiającym Servier i Krka utrzymanie korzystniejszej pozycji na swoich rynkach głównych. Taki zbiór porozumień oznacza zasadniczo podział tych rynków, a w konsekwencji ograniczenie konkurencji ze względu na cel, którego nie można zrelatywizować ani zrównoważyć ewentualnymi pozytywnymi lub prokonkurencyjnymi skutkami na jakimkolwiek rynku.

W świetle tych okoliczności Trybunał orzekł, że dowody przedstawione w spornej decyzji wykazują istnienie praktyki zmierzającej do podziału rynku peryndoprylu między Servier i Krka w drodze ugody i umowy licencyjnej Krka i wystarczają do uzasadnienia kwalifikacji tej praktyki jako ograniczenia konkurencji ze względu na cel.

Co się tyczy, po drugie, uznania ugody oraz umowy przeniesienia i umowy licencyjnej Krka za ograniczenie konkurencji ze względu na skutek, Trybunał przypomniał, że do Komisji należało porównanie sytuacji konkurencyjnej wynikającej z tych porozumień z sytuacją konkurencyjną wynikającą z realistycznego i wiarygodnego scenariusza alternatywnego. Tymczasem w zakresie, w jakim w niniejszej sprawie rozpatrywane ograniczenie konkurencji polegało na wyeliminowaniu źródła potencjalnej konkurencji wywieranej przez Krka na Servier, analiza scenariusza alternatywnego odpowiadała w istocie analizie istnienia tej potencjalnej konkurencji.

W świetle tych wyjaśnień Trybunał stwierdził, że Komisja mogła zasadnie uznać, iż Krka stanowiła jedno z najbardziej bezpośrednich zagrożeń dla Servier ze względu na okoliczność, iż posiadała rzeczywiste i konkretne możliwości wejścia na rynki we Francji, w Niderlandach i w Zjednoczonym Królestwie. W braku porozumień Krka owa możliwość wejścia przez Krka z jej peryndoprylem nie zostałaby wyeliminowana. W konsekwencji Komisja ustaliła, że wyeliminowanie – dzięki wprowadzeniu w życie rzeczonych porozumień – tego źródła potencjalnej konkurencji skutkowało znacznym ograniczeniem konkurencji. Skutek ten, który nie jest ani hipotetyczny, ani potencjalny, lecz rzeczywisty, może uzasadniać przyjętą w spornej decyzji kwalifikację danego działania jako ograniczenia konkurencji.

Po tym, jak Trybunał rozstrzygnął w przedmiocie niektórych zarzutów podniesionych przez Servier i Krka przed Sądem, stwierdził on, że stan postępowania nie pozwala jednak na wydanie orzeczenia w odniesieniu do wszystkich kwestii. W związku z tym przekazuje on sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd w celu wydania orzeczenia w przedmiocie kwalifikacji umowy przeniesienia i umowy licencyjnej Krka jako ograniczenia konkurencji ze względu na cel, a także w sprawie Komisja/Servier i in. (C-176/19 P) w przedmiocie pozostałych zarzutów dotyczących naruszenia art. 102 TFUE i podniesionych posiłkowo zarzutów zmierzających do zakwestionowania kwoty grzywny.